

ZŠ, ZUŠ a MŠ Lomnice

PROGRAM PREVENCE

**PROTI ŠIKANĚ a dalším sociálně
patologickým jevům pro školní rok
2013 - 2014**

Zpracovala: Mgr. Marie Krejčí

Obsah

- 1 Předmět programu
 1. 1 Základní metodické pokyny MŠMT
- 2 Vymezení základních pojmů
 2. 1 Šikanování
 2. 2 Verbální šikana
 2. 3 Fyzická šikana
 2. 4 Smíšená šikana
- 3 Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků
 3. 1 Odpovědnost školy a ochrana zdraví žáků
 3. 2 Odpovědnost pedagogického pracovníka
- 4 Prevence proti šikanování
 4. 1 Školní vzdělávací program
 4. 2 Systém primární prevence rizikových projevů chování
 4. 3 Systém dalšího vzdělávání školy
 4. 4 Informování pedagogických pracovníků
 4. 5 Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně
 4. 6 Školní řád
 4. 7 Spolupráce se specializovanými institucemi
 4. 8 Výchovní opatření
 4. 8. 1 Další spolupráce s agresorem
 4. 8. 2 Konkrétní výchovní opatření
 4. 8. 3 Spolupráce s třídním kolektivem
 4. 9 Krizová telefonní linka k šikaně
- 5 Krizový plán a postupy při řešení šikanování
 5. 1 Postup pedagogického pracovníka a ředitele školy
 5. 1. 1 Podezření pedagogického pracovníka na šikanu
 5. 1. 2 Prokázaná šikana
 5. 1. 3 Postup ředitele školy
 5. 2 Vyšetřování šikany
 5. 2. 1 Počáteční šikana
 5. 2. 2 Pokročilá šikana s neobvyklou formou
 5. 3 Konkrétní krizový plán školy (bez ohledu na závažnost případu)

- 5. 3. 1 Prvotní reakce školy
- 5. 3. 2 Seznámení pedagogů s případem šikany
- 5. 5. 3 Individuální schůzky rodičů aktérů případu
- 5. 3. 4 Třídnická hodina pro žáky
- 5. 3. 5 Výchovní opatření
- 5. 4 Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR
- 5. 5 Postup rodičů při podezření na šikanování
- 6 Další důležité informace
- 6. 1 Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování
- 6. 1. 1 Nepřímé (varovné) znaky šikanování
- 6. 1. 2 Přímé znaky šikanování
- 6. 1. 3 Rodiče žáků se doporučuje upozornit...
- 6. 2 Kdy začít vyšetřovat
- 6. 2. 1 Způsob chování a výpovědi obětí a svědků
- 6. 2. 2 Závažnost a četnost agresivním projevů
- 6. 2. 3 Doba trvání šikany
- 6. 2. 4 Počet obětí a agresorů
- 6. 3 Stádia šikanování
- 6. 4 Komplot „velké šestky“
- 6. 5 Způsoby eliminování šikany
- 6. 6 Charta třídy proti šikanování
- 6. 7 Závěrem, aneb časté omyly, čili není pravda, že...

1 Předmět

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovně vzdělávací cíle školy. Šikana se v zárodečné fázi vyskytuje v téměř na každé škole, a proto je nutné věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost.

Při šikaně jde vždy o projev patologických mezilidských vztahů.

Tento „Program prevence proti šikaně“ slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího prostředí v ZŠ, ZUŠ a MŠ v Lomnici. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy.

Patří spolu se „Školní preventivní strategií“ a „Minimálním preventivním programem“ k základním dokumentům školy v oblasti boje proti rizikovým projevům chování.

Vychází ze základních metodických materiálů a je zpracován školní metodickou prevence.

1. 1 Základní metodické pokyny MŠMT

- Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, Č.j. 24 246/2008 - 6
- Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, Č.j. 20 006/2007-51
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 - 2018

2 Vymezení základních pojmů

2. 1 Šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických či psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nedovedou bránit. Šikana se v podobě vyhrožování, ponižování vyskytuje ve své zárodečné formě prakticky na všech školách. Může mít i formu sexuálního obtěžování a zneužívání.

Nově se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace jako tzv. „kyberšikana“. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy, který je základem pro naplňování výchovně vzdělávacích cílů školy.

2. 2 Verbální šikana

- slovní útoky v podobě nadávek
- pomluvy
- ponižování
- vyhrožování
- kyberšikana – útoky pomocí SMS, e-mailů, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.

2. 3 Fyzická šikana

- fyzické útoky v podobě bití
- ničení a poškozování věcí oběti
- vydírání
- krádeže
- sexuální obtěžování až zneužívání

Nepřímou formou šikany je demonstrativní přehlížení žáka či žáků a jejich ignorování.

2. 4 Smíšená šikana

Kombinace verbální a fyzické šikany – jedná se o násilné a manipulativní chování či příkazy

3. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

3.1 Odpovědnost školy a ochrana zdraví žáků

Škola je jednoznačně zodpovědná za žáky v souladu s ustanovením § 29 Zákona č. 5651/2004 Sb. (Školský zákon). Je povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a s tím souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí při předcházení vzniku rizikových projevů chování.

3.2 Odpovědnost pedagogického pracovníka

Pedagogický pracovník musí šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vyskytuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřešetření trestného činu. Každý pedagogický pracovník je povinen řídit se příslušnými pokyny a ustanoveními. Jeho odpovědnost je dána Zákonem č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů (§ 167, 168 trestního zákona).

4 Prevence proti šikanování

4.1 Školní vzdělávací program

Prevence proti šikanování patří na naší škole k základní formě boje proti tomuto negativnímu jevu. V této oblasti musí spolupracovat všichni pracovníci školy a rodiče žáků. Základem pro prevenci šikany a násilí ve škole je Školní preventivní strategie, jejímž jedním z cílů je vzájemná spolupráce a komunikace mezi žáky, mezi žáky a učiteli, zaměřená k vytváření bezpečného prostředí školy.

4.2. Preventivní programy pro žáky, třídní kolektivy a rodiče

Screening problémových žáků, návštěva kurátorky na třídních schůzkách – informace pro rodiče v oblasti SPJ, *akreditované programy MŠMT viz. příloha*

4.3 Systém dalšího vzdělávání školy

Systém dalšího vzdělávání školy zahrnuje kromě pravidelných školení školního metodika prevence také vzdělávání ostatních pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů v kolektivu , upevňování zdravých norem chování ve třídách.

Ředitel školy odpovídá za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Zajistí vzdělávání pracovníků v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. **Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky ve škole před vyučováním, o přestávkách, v zařízeních stravování.**

4.4 Informování pedagogických pracovníků

Ředitel školy je zodpovědný za zvyšování informovanosti pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování a zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování. Ředitel školy též zajišťuje doplňování školní „knihovny“ o materiály z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

Třídní učitelé jsou povinni informovat rodiče o problematice šikanování.

4. 5 Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně

Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů, založených na demokratických principech. Všichni by měli vnímat úroveň vztahů mezi žáky a atmosféru třídního kolektivu.

4. 6 Školní řád

Ve Školním řádu jsou jasně stanovena pravidla chování, včetně sankcí za jejich porušení.

4. 7 Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případů šikany je důležitá spolupráce vedení školy, školního metodika prevence a výchovného poradce s dalšími institucemi v oblastech:

4. 7. 1 Školství – PPP, SVP, SPC

4. 7. 2 Zdravotnictví – pediatři, odborní lékaři, psychologové, psychiatři

4. 7. 3 Sociální péče – OSPOD

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo je důvodné podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, oznámí ředitel školy tuto skutečnost neprodleně Policii ČR.

4. 8 Výchovná opatření

Je nezbytné každé vyšetřování případu šikany dovést až k závěru – a to individuálně dle závažnosti případu.

4. 8. 1 Další spolupráce s agresorem – též i zprostředkování odborné pomoci

4. 8. 2 Konkrétní výchovná opatření

Napomenutí TU, DTU, DŘŠ, snížený stupeň z chování, výchovná komise se zahájením správního řízení.

4. 8. 3 Spolupráce s třídním kolektivem

Pro nápravu a vypořádání se s traumaty

4. 9 Krizová telefonní linka k šikaně

Linka bezpečí

celá ČR

800 155 555

5. Krizový plán a postupy při řešení šikanování

S krizovým plánem jsou na počátku školního roku prokazatelně seznámeni všichni pedagogičtí pracovníci, žáci a jejich zákonní zástupci.

Dle závažnosti situace rozlišujeme dva typy scénářů krizového plánu:

- **Škola zvládne situaci vlastními silami** - zahrnuje počáteční stádia šikanování a rámcový třídní program pro řešení zárodečných fází šikanování – viz. 5.2.1

- **Škola potřebuje pomoc z venku** , tj. součinnost se specializovanými institucemi – zahrnuje případy pokročilé a nestandardní šikany, např. výbuch skupinového násilí – viz. 5.2.2

5. 1 Postup pedagogického pracovníka a ředitele školy

5. 1. 1 Podezření pedagogického pracovníka na šikanu

V případě podezření na šikanování zahájí pedagogický pracovník neprodleně vyšetřování šikany, spolupracuje se školním metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje o případu ředitele školy.

5. 1. 2 Prokázaná šikana

V případě prokázaných projevů šikany pedagogický pracovník neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.

5. 1. 3 Postup ředitele školy

- 1 Přijme informaci o šikanování (od pedagoga, žáka, rodičů či jiného dospělého) .
- 2 Rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu sama nebo je potřeba intervence z venku, tj. pomoc specializovaných institucí a eventuálně Policie ČR.
- 3 V případě prokázaných projevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany dle jeho pokynů – v týmu je vždy školní metodik prevence a výchovný poradce.
- 4 Zajistí informování rodičů o vyšetřování šikany, případně sám informuje o výsledcích vyšetřování, které řídí.
- 5 V případě negativních dopadů šikanování na oběť zprostředkuje nebo zajistí zprostředkování péče PPP, SVP, atd.
- 6 V mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

5.2 Vyšetřování šikany

Motto: „Neverbální komunikace je starší než verbální a je mnohem pravdivější“

5. 2. 1 Počáteční šikana

- a) rozhovor s těmi, kteří na šikanu upozornili, a s oběťmi
- b) nalezení vhodných svědků
- c) individuální, eventuálně konfrontační rozhovory, se svědky (nikoliv konfrontace oběti a agresorů)
- d) zajištění ochrany obětem
- e) rozhovor s agresory - případně konfrontace mezi nimi

5.2.2 Pokročilá šikana s neobvyklou formou

Výbuch násilí skupiny proti jednotlivci či minoritní skupině:

- a) překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti
- b) domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
- c) zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
- d) pokračující pomoc a podpora oběti
- e) nahlášení Policii ČR
- f) zahájení vlastního vyšetřování

5.3 Konkrétní krizový plán školy (bez ohledu na závažnost případu)

5.3.1 Prvotní reakce školy

- okamžitá ochrana oběti – žáka co nejdříve předat rodičům, než se rodiče dostaví, přemístit žáka do jiné místnosti
- dohoda o vzájemné informovanosti mezi rodiči a školou
- oddělení agresorů od kolektivu třídy, a to bezprostředně, aby nemohli i agresori ovlivňovat svědky
- rozhovory se svědky – výpovědi zaznamenat:
 - 1 KDO je OBĚŤ
 - 2 KDO je AGRESOR
 - 3 KDE šikana trvá
 - 4 JAK DLOUHO trvá
 - 5 Jakou FORMOU
- zjištění poznatků od ostatních žáků třídy
- individuální rozhovory s agresory
- zaslání dopisů rodičům aktérů šikany s termínem projednání případu ve škole

5.3.2 Seznámení pedagogů s případem šikany

Na mimořádné poradě svolané ředitelem školy po zjištění všech okolností případu je nutno seznámit všechny pedagogické pracovníky s celým případem – jak k šikaně došlo, jak byla zjištěna, jak se dále vyšetřuje, jaká výchovná opatření jsou navrhována, jak se bude pracovat s kolektivem třídy, kde k šikaně došlo.

Školní metodik prevence znovu upozorní pedagogy na Metodický pokyn Č.j. 28 275/2000 - 22 a dle potřeby provede proškolení pedagogů o nejzávažnějších částech Metodického pokynu.

5.3.3 Individuální schůzky rodičů aktérů případu

Schůzky se všemi agresory probíhají jednotlivě, o všem je vždy vyhotoven zápis. Rodičům je dle potřeby nabídnuto specializované vyšetření žáka.

Následně proběhne schůzka s rodiči oběti, též jsou seznámeni s celým případem a je vyhotoven zápis. Rodiče jsou seznámeni s dalšími postupy školy v rámci ošetření vztahů ve třídě.

5. 3. 4 Třídnická hodina pro žáky

Žáci jsou obecně informováni o případu a vyšetření šikany, jsou opětovně informováni o možnostech sdělit podezření či konkrétní poznatky o šikaně, o event. oběti, v případě, že budou svědky šikany – Schránka důvěry, tel. Krizové linky, VP, ŠMP, TU...

5. 3. 5 Výchovní opatření

Udělení výchovných opatření dle Školního řádu

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- doporučení na realizaci dobrovolného diagnostického pobytu v diagnostickém ústavu
- podání návrhu OSPOD k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu
- vyrozumění Policie ČR

5. 4 Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány – s PPP, SVP, OSPOD, Policie ČR.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči PPP, SVP, SPC nebo dalších odborníků – psychologů, psychoterapeutů, psychiatrů.

5. 5 Postup rodičů při podezření na šikanování

V případě, že rodiče informují pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí tento okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje se školním metodikem prevence a výchovnou poradkyní, informuje ředitele školy.

Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem rodiče informovat, co mají dělat, když se o šikanování dozvědí.

Učitel, popřípadě ředitel školy, vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případě, že se podezření neprokáže.

6 Další důležité informace

6. 1 Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

6. 1. 1 Nepřímé (varovné) znaky šikanování

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.

- Má-li promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Mívá zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Na těle má odřenin, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!

6. 1. 2 Přímé znaky šikanování

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívky, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

6. 1. 3 Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všimli níže uvedených možných příznaků šikanování

Předně je třeba si uvědomit, že většinou je pro šikanovaného velmi bolestivé a traumatické, má-li říci rodičům, které má rád a na kterých mu záleží, jak je ponižovaný, jak je trapný, jak se neumí prosadit a jak ho nikdo nebere...

Když pak dítě najde odvalu a rodičům se svěřívá, to obávané a snad tušené slovo šikana se stává noční můrou celé rodiny, tvrdou realitou, se kterou je třeba se vyrovnat.

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.

- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Zvyšuje se nechuť jít ráno do školy, zvláště když dříve mělo dítě školu rádo. Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztrácí chuť k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy se vrací nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové - agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu.
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěžit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody – např. opakovaně říká, že je ztratilo, příp. doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat - manipulace s teploměrem apod.
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

6. 2 Kdy začít vyšetřovat

Než se začne vyšetřovat, je nutno zjistit závažnost „onemocnění“. Existují čtyři kritéria, podle kterých lze situaci posoudit:

6. 2. 1 Způsob chování a výpovědi obětí a svědků

Mluví otevřeně nebo ustrašeně, popírají či nepopírají násilí, soucítí s obětí nebo ji obviňují.

6. 2. 2 Závažnost a četnost agresivním projevů

Případné zranění dokladuje delší vývoj událostí, její gradaci.

6. 2. 3 Doba trvání šikany

Odhad dle délky trvání společné docházky třídního kolektivu – delší doba šikany bude zcela jistě v 9. třídě než na počátku 1. ročníku střední školy.

6. 2. 4 Počet obětí a agresorů

Větší počet aktérů vypovídá o delší době trvání šikany.

6. 3 Stádia šikanování

Motto: „Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj“

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka.

Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou.

V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Michal Kolář

6. 3. 1 První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

6. 3. 2 Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

6. 3. 3 Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šifitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

6. 3. 4 Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

6. 3. 5 Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

6. 4 Komplot „velké šestky“

Čím je šikana pokročilejší, tím dokonalejší je její zakrývající a „protiuzdravný“ systém. Tento systém nazval etoped Michal Kolář podle počtu základního počtu aktérů komplotem „velké šestky“:

- **oběť** – nedokáže podrobně vypovídat o tom, čemu byla vystavena
- **agresori** – úsporně, přesvědčivě, organizovaně lžou
- **většina ostatních spolužáků** – také lžou nebo nechtějí vypovídat, objevují se další falešní svědkové
- **rodiče agresorů** – jsou přesvědčeni, že jejich děti byly nespravedlivě nařčeny, snaží se často vyvolat dojem, že agresor je vlastně obětí
- **rodiče oběti** – mají strach o osud svého dítěte a bojí se dalšího vyšetřování
- **pedagog** – při pokročilé šikaně nevědomě brání vyšetřování ?!

6. 5 Způsoby eliminování šikany

- Při každé možné příležitosti žákům vysvětlovat, co vlastně šikana je, jak se jí bránit, diskutovat otevřeně.
- Šikanování považovat za závažný přestupek a dělat vše pro jeho odstranění.
- Věnovat zvýšenou pozornost žákům v problémových časech a prostředích – příchod do školy, přestávky, odchod ze školy, šatny, hřiště, chodby...
- Pravidelně a často využívat různé anonymní dotazníky, schránku důvěry.
- Naslouchat rodičům a žákům, pokud někdo z nich šikanu ohlásí.
- Problém nezlehčovat, nebagatelizovat, nepodceňovat.
- Vždy spolupracovat s rodiči oběti i agresora.
- Mít na paměti, že šikana může být často rafinovaná.
- V případě, že se šikana odhalí, nedovolit, aby agresorovi prošla.
- V případě, že se proti ohlášené šikaně nic neudělalo, vyvolat její důsledné prošetření.
- Podporovat oběť, potrestat agresora.
- Podporovat diskuze o vycházení s ostatními lidmi a formovat pozitivní postoje vůči nim.
- Podporovat žáky, aby se všemi jednali s respektem a vzájemnou úctou.

6. 6 Charta třídy proti šikanování

Motto: „Šikanování a jakékoliv ubližování nebude v naší třídě trpěno“

Všichni máme právo na bezpečí. Společně jsme si proto domluvili pravidla, která budou chránit každého z nás. Svým podpisem potvrzujeme, že s pravidly charty souhlasíme a v případě jejich porušení poneseme důsledky.

- 1 Nikdy neudeřím dívku.
- 2 Nevytahuji se na slabší.

- 3 Budu-li chtít udělat někomu nějaký žert, nejdřív si představím, jak by bylo mně, kdybych byl na jeho místě.
- 4 Budu uznávat druhé bez ohledu na jejich odlišnosti.
- 5 Spolužákům, které někdo napadne, pomohu. Když to nezvládnou sám, řeknu o tom učiteli.
- 6 Když se učitel dozví, že nám někdo ubližuje, nedopustí, aby se to opakovalo.
- 7 Spolužákům, kteří stojí mimo skupinu, pomohu začlenit se do společných činností.

6. 7 Závěrem, aneb časté omyly, čili není pravda, že...

- ten, kdo šikanuje, je vyšinutý jedinec...
- ten, kdo je týrán, si za to může sám...
- mému dítěti se to (být agresorem, být obětí) nemůže stát...
- přísná kázeň to vyřeší...
- je to jen kočkování, vždycky to bylo, není to žádný problém...
- taková je doba, nedá se s tím nic dělat...
- není to moje věc, ať si to vyřeší tam, kde se to děje...
- vše se vyřeší změnou skupiny (třídy, školy)...
- ostatní ze skupiny (ze třídy) do toho netahejte, ti za nic nemůžou, nic nezmění a nic neřeknou, protože přece nebudou udávat...

Předkládá: Mgr. Marie Krejčí

Schvaluje: Mgr. Jan Vaščák

V Lomnici dne: 16. 9. 2013